

סיכום לפרק "האשה שנתארמלה"

נושא עיקרי אחד שנתברר בפרק זה הוא הכלל כי "הפה שאסר הוא הפה שהתיר". כלומר, בכל מקרה שבו אנו סומכים על עדות או הודאה, אם אנו מייחסים לה נאמנות – יש לקבל אותה בשלמותה. ומשום כך, כאשר אדם מעיד על עובדה (בין שהיא נוגעת לעצמו או לאחרים) ומוסיף בה פרטים המגבילים או מבטלים את משמעותה ההלכתית – אנו מקבלים ומאמינים לכל העדות. כלל זה מקובל הן בדיני איסור והיתר (כעדות אשה למי נבעלה, או בטענת "נשביתי וטהורה אני", "אשת איש הייתי וגרושה אני"), והן בדיני ממונות ("שדה זו של אביך היתה", "עדים שאמרו אנוסים היינו").

לנאמנות זו יש שתי הגבלות: האחת – אין נאמנות זו קיימת אלא כאשר העובדות עצמן ידועות לנו רק מפי מקור זה בלבד. אבל כאשר יש לנו מקור אחר (עדות או ידיעה ברורה אחרת) לעצם העובדות אין אנו סומכים על "הפה שהתיר". ועוד – אין אנו מקבלים עדות שבה העד מפליל את עצמו ("משים עצמו רשע"), או כאשר יש מקום לחשוד בו שהוא משקר.

דין דומה לענין "הפה שאסר הוא הפה שהתיר" הוא כאשר אדם מספר דבר שיש בו כדי לאוסרו, ואחר כך מכחיש הוא את הדברים. אלא שבמקרים אלה צריכים אנו ל"אמתלא" – הסבר מספיק מדוע נאמרו הדברים הראשונים. שני נושאים הלכתיים חשובים שנתבררו כאן היו דיני קיום

השטרות ודיני שבויה. לענין קיום שטרות סוכם כי כאשר באים לערער את אמינותו של שטר (בטענה שהוא מזויף וכיוצא בזה) מביאים את השטר לפני בית דין, ובית הדין בודק (לפי עדות, או על ידי השוואת החתימות שבו עם חתימות שבשטרות שקוימו בבית דין) אם אמנם חתימת העדים היא אמיתית. כיון שאנו מניחים שעדים שחתמו על השטר בשעת כתיבתו בדקו היטב את גוף המעשה, די לנו בקיום העדות בלבד. וסוכם גם כי העדות בקיום השטרות מתייחסת רק לחתימת העדים ולא לגופו של השטר, ומכאן מסקנות למקרים בהם יש צורך בעדויות נבדלות לכל חתימה לעצמה.

לענין שבויה (או אשה שהיתה נתונה ברשות נכרים – בזמן כיבוש עיר או במאסר) חששו חכמים שמא נאנסה, ולכן היא אסורה לכהן. אולם מאחר שאין כאן אלא חשש בלבד הקלו חכמים וסמכו גם על עדות שהיא כרגיל פסולה (עד אחד, אשה, קטן, וכיוצא בהם) אם הם מעידים שלא נטמאה האשה. רק עדות האשה עצמה (כאשר ידוע שהיתה שבויה) או עדות בעלה (שהוא כגופה) אינה מתקבלת.

כיוצא בזה סמכו חכמים על עדות פגומה (עד אחד, קרוב, או עדות שמעיד אדם על מה שראה בהיותו קטן) לענינים שונים שעיקרם הוא מדברי סופרים (כגון העלאה לכהונה לדברים שהם רק מדרבנן, לייחוס משפחה, לתחום שבת ועוד) ובפרט באלה שיש בהם גילוי מילתא בלבד.